

Didier Pollefeyt en Ellen De Boeck (red.)

Jeugd en
geloofscommunicatie vandaag

TEGEN-WOORDIG

acco

NIKE-REEKS

Theologische, liturgische en pastorale publicaties
Faculteit Godgeleerdheid en Liturgisch Instituut
Katholieke Universiteit Leuven

Redactiecomité:

Prof. D. Pollefeyt (voorzitter), L. Boeve, J. De Tavernier,
J. Geldhof, L. Kenis, G. Van Belle en J. Verstraeten

NR. 59

D. Pollefeyt & E. De Boeck (red.)

Tegenwoordig

**Jeugd en geloofs-
communicatie vandaag**

Acco Leuven / Den Haag

“Het leven de ‘luister’ geven die het verdient.

Oor naar leven,

woord voor leven.”

(Jacques Michielssens)

Dankbaar opgedragen aan Jacques Michielssens
Voor meer dan een kwarteeuw
Deskundigheid en creativiteit
Voor de lerarenopleiding
Van de Faculteit Theologie en religiewetenschappen
KU Leuven

Eerste druk : 2012

Gepubliceerd door

Uitgeverij Acco, Blijde Inkomststraat 22, 3000 Leuven, België
E-mail : uitgeverij@acco.be - Website : www.uitgeverijacco.be

Voor Nederland :

Acco Nederland, Westvlietweg 67 F, 2495 AA Den Haag, Nederland
E-mail : info@uitgeverijacco.nl - Website : www.uitgeverijacco.nl

Omslagontwerp : www.frisco-ontwerpbureau.be

© 2012 by Acco (Academische Coöperatieve Vennootschap cvba), Leuven (België)
Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing from the publisher.

INHOUD

Tegenwoordig. Jeugd en geloofscommunicatie vandaag <i>Didier Pollefeyt en Ellen De Boeck</i>	7
Zingeving zoekt jongeren, jongeren zoeken zingeving <i>Pedro De Bruyckere</i>	13
Onvoorziene generatie. Nog steeds?! Jongeren uitgedaagd door de liefde. Op bezoek bij Tobias en Sara <i>Paul De Witte</i>	25
Het (on)mogelijke godsdienstonderwijs. Jongeren en religie anno 2011 <i>Carl Sterkens en Paul Vermeer</i>	51
'Learning by Doing': Pastoraal, bezinningsdagen en het leerplan godsdienst beter integreren <i>Renilde Vos</i>	79
Hoe vieren met jongeren vandaag? <i>Samuel Goyvaerts</i>	99
Moeten we de schotten tussen school, gezin en parochie ophalen? <i>Hans Van Crombrugge</i>	113
Van 'libido sciendi' naar van 'wanten' weten. Het kennisdebat in het vak r.-k. godsdienst <i>Jacques Michielssens</i>	135

Kansen en uitdagingen voor het confessionele vak godsdiensd vandaag <i>Marianne Moyaert</i>	203
Het leerplan revisited – 10 jaar later <i>Lieven Boeve</i>	229
Personalia	259

TEGEN-WOORDIG

JEUGD EN GELOOFSCOMMUNICATIE

VANDAAG

DIDIER POLLEFEYT & ELLEN DE BOECK

Dit boek gaat in op de eigentijdse leefwereld van jongeren vandaag en de manieren waarop geloofscommunicatie op een authentieke manier met de veranderende realiteit van de jongerencultuur kan omspringen. De titel 'tegen-woordige' jeugd alludeert hierop. Het gaat om de jeugd 'van tegenwoordig'. Maar het gaat ook over de jeugd die durft een 'tegen-woord' spreken en die soms ook zelf nood heeft aan 'tegen-woorden'. Geloofscommunicatie wil jongeren van vandaag 'aan het woord' laten, maar is niet bevreesd om hen ook soms 'tegen te spreken' en zo een ander perspectief te laten zien. Van meet af aan hebben we voor deze bijdrage gekozen om de jongerencultuur zelf aan bod te laten komen. Die cultuur vormt immers uitgangspunt, context, mogelijkhedenvoorwaarde en gesprekspartner voor elke vorm van tegen-woordige geloofscommunicatie.

Deze publicatie bestaat daarom uit twee grote delen. In het eerste deel willen we een zicht krijgen op 'de jeugd van tegenwoordig' in al haar veelheid en complexiteit. We proberen inzicht te verwerven in nieuwe tendensen onder jongeren, in het algemeen en in het bijzonder inzake waarden, relaties en religiositeit. Het tweede deel van deze publicatie handelt over de manier waarop geloofscommunicatie kan aanknopen bij de actuele jongerencultuur. Er worden vragen gesteld naar nieuwe godsdienstdidactische werkvormen, naar pastoraal op school, naar vieren met jongeren, en naar de verhouding tussen parochie, gezin en school. Tot slot komen we dan tot de vraag of het huidige leerplan rooms-katholieke godsdienst secundair onderwijs – dat intussen tien jaar oud is – wel nog een kader biedt

om op een kwalitatieve manier werk te maken van christelijke geloofscommunicatie met jongeren, of indien het bijsturing behoeft of zelfs aan vervanging toe is.

In de eerste bijdrage van dit boek schetst Pedro De Bruyckere een algemeen beeld van de nieuwe generatie jongeren. Jongeren zijn intelligent en in staat tot complexiteit, ze ontdekken snel regels en structuren in nieuwe situaties (*probing*), en zijn in staat om voortdurend hun prioriteitenlijsten te herzien (*telescoping*). De Bruyckere vertrekt vanuit de vraagstelling hoe het onderwijs kan concurreren met het flitsende internet of met games. In zijn bijdrage onder de titel '*Zingeving zoekt jongeren, jongeren zoeken zingeving*' ontwikkelt hij de visie dat het onderwijs een sterke meerwaarde heeft ten opzichte van de digitale wereld en dat het concept van competitie niet noodzakelijk het enige correcte paradigma is om naar de relatie tussen het formele onderwijs en het informele leren te kijken. Als mogelijke troeven van het pastorale en de godsdienstleerkrachten om jongeren te boeien ziet hij: ontmoeting, zingeving en verhaal.

De tweede bijdrage onder de titel *Onvoorziene generatie. Nog steeds? Jongeren uitgedaagd door de liefde. Op bezoek bij Tobias en Sara*, door Paul De Witte, gaat in op de vraag hoe de kern van de joodse en christelijke traditie vertaald kan worden binnen een geglobaliseerde wereld. Op basis van een actualiserende lezing van het Bijbelverhaal van Tobias en Sara toont hij aan dat de botsing van het emotieve naar heelheid verlangende zelf met de gebroken werkelijkheid van alle tijden is. Hij toont aan hoe die pijnlijke confrontatie tot fanatisme kan leiden, maar ook hoe we door de erkenning van de eindigheid en kwetsbaarheid van onszelf in de liefde van en voor de andere en de Gans Andere vervulling en verlossing kunnen vinden, ook al zal die nooit volledig en zonder pijn zijn. De Witte pleit voor opvoeders die Bijbels geïnspireerde liefde aan jongeren toch durven voorleven.

Carl Sterkens legt zich in de derde bijdrage toe op de vraag of jongeren vandaag minder of meer religieus zijn dan ongeveer dertig jaar geleden en welke uitdagingen dit oplevert voor het huidige godsdienstonderwijs. Onder de titel *Godsdienstonderwijs en religieuze identiteitsontwikkeling in een plurale samenleving*, stelt hij vanuit empirische data dat de loskoppeling van kerk en reli-

giositeit bij jongeren in Nederland voltrokken is. Hij betwijfelt ook de stelling dat er vandaag (nog) sprake is van het ontstaan van een nieuwe religiositeit bij jongeren. Er is volgens hem hoogstens sprake van door en door subjectieve religiositeit. Dit alles stemt hem sceptisch over de mogelijkheid van interreligieus leren. Er is daarvoor te weinig religieuze betrokkenheid en wie wel betrokken is, dreigt sterk in termen van *in-group* en *out-group* te denken, neigend naar ethnocentrisme. Het interreligieus model dreigt de godsdienstleerkracht in een spagaat te zetten tussen eigen religieuze identiteit en de pluraliteit van de klasgroep. Voor Carl Sterckens zal het multireligieus model het interreligieus model gaan aflossen, veeleer dan de omgekeerde beweging die op dit ogenblik in Vlaanderen nagestreefd wordt, namelijk het interreligieus model naar voor schuiven als alternatief voor het mono- en multireligieus model.

In de vierde bijdrage stelt Renilde Vos een alternatief voor de klassieke bezinningsdagen voor zoals ze in vele scholen voor de leerlingen van het laatste jaar S.O. worden ingericht. Het vernieuwde concept '*Traject voor zingeving*' sluit nauw aan bij het leerplan godsdienst en het hermeneutisch-communicatieve model en is op generische wijze ook ontsloten op THOMAS en daardoor ook inzetbaar in andere scholen. Het project bestaat uit vier fasen, waarbij de leerlingen in een eerste fase reflecteren over hun visie op mens en wereld en deze kritisch benaderen en leerpunten voor zichzelf formuleren. In een tweede fase gaan ze op zoek naar een project waarmee ze aan hun leerpunten kunnen werken. In een derde fase gaan de leerlingen op exploratiedagen, waarbij de leerlingen concrete ervaringen opdoen. Tot slot reflecteren de leerlingen in een vierde fase opnieuw over hun mens- en wereldbeeld. Tevens stelt de auteur een tweede project voor, dat eveneens beschikbaar is op THOMAS onder de naam "*Experimenteren met mediteren*". De auteur heeft dit project vorm gegeven om leerlingen leer- en oefenkansen te bieden rond lichaams- en levenshoudingen en om hen hierover theoretische én ervaringskennis te laten opdoen. Het praktische luik van het project is geïnspireerd, zowel op de christelijke als op de boeddhistische traditie. Het theoretische luik biedt spirituele achtergrondkennis en gaat ook dieper in op de betekenis van meditatie.

Sam Goyvaerts reflecteert in een vijfde bijdrage op de hedendaagse belevingswijze van jongeren in verband met rituelen, liturgie en sacramenten onder de titel: *Hoe vieren met jongeren vandaag?* Hij stelt dat op zoek gaan naar elementen om met jongeren te vieren, eveneens antwoorden biedt op de vraag hoe *überhaupt* vandaag gevierd kan worden op een manier die aanspreekt. Goyvaerts reflecteert rond het vierende aspect van de gemeenschap aan de hand van drie elementen, namelijk vrijheid, lichamelijkheid en het mysterie van Gods aanwezigheid. Van daaruit worden eveneens gedachten ontwikkeld met betrekking tot de eucharistie. Tot slot staat de auteur stil bij het gebed, waarvan hij stelt dat het ten volle bewust maakt van wat samen vieren is en kan zijn.

In een zesde bijdrage onder de titel: *Moeten we de schotten tussen school, gezin en parochie ophalen?*, schetst auteur Hans Van Crombrugge de verhouding tussen de drie klassieke milieus van geloofsinitiatie. De relatie tussen deze drie plaatsen van geloofsopvoeding is complex en voortdurend in beweging. De auteur beperkt deze vraag niet tot het pogen begrijpen van de feitelijke verhouding, maar gaat tevens in op de wijze waarop de relaties tussen gezin, school en parochie georganiseerd zouden moeten worden met het oog op het optimaliseren van de geloofscommunicatie.

Jacques Michielssens gaat in een zevende bijdrage in op het kennisdebat binnen het vak rooms-katholiek godsdienst vandaag. Fundamentele aspecten waarrond hij reflecteert zijn de rol van het vak r.-k. godsdienst anno 2010 in Vlaanderen voor de tiener, de school, de kerk en de samenleving met zijn vele erediensten; de rol en de betekenis van alle vakken 'levensbeschouwing' vroeger, nu en later; het leerplan godsdienst als antwoord op de uitdagingen van de maatschappij. Michielssens hanteert empirisch materiaal vanuit recente onderzoeken voor zijn analyse en concludeert dat nadenken over de plaats van kennis in het vak nadenken betekent over een nieuwe toekomst voor het vak.

De thematiek van het confessioneel karakter van het vak godsdienst wordt in een achtste bijdrage ter sprake gebracht door Marianne Moyaert. Hier gaat het niet zozeer om de spanning tussen kennis en vaardigheden, maar tussen neutraliteit en

levensbeschouwelijk engagement binnen het levensbeschouwelijk onderwijs, een thematiek die erg actueel is naar aanleiding van de opkomst van het actief pluralisme in Vlaanderen. In wezen betreft het hier de moeilijke vraag naar de (spannings-) verhouding tussen identiteit en openheid: hoe trouw blijven aan de eigenheid zonder te vervallen in geslotenheid? Hoe concreet gestalte geven aan openheid zonder uit te monden in vaagheid? Moyaert brengt de analyses in beeld van critici die vanuit twee verschillende hoeken de zinvolheid en het succes van het godsdienstonderwijs in vraag stellen. Vanuit zowel godsdienstpedagogische als theologische argumenten stelt Moyaert dat de spanningsverhouding tussen identiteit en openheid eigen is aan wat het betekent christen te zijn. De auteur ziet dit niet enkel als een uitdaging, maar ook als een kans voor confessioneel godsdienstonderwijs.

Tot slot maakt Lieven Boeve een analyse en evaluatie op van de leerplannen en hun implementatie tien jaar na de publicatie ervan. In zijn bijdrage gaat de auteur achtereenvolgens in op de vraag of de analyse achter het leerplan nog steeds klopt en of de doelstellingen tien jaar na datum nog adequaat zijn. Tevens reflecteert Boeve op de vraag hoe deze doelstellingen zich verhouden tot de dubbele kritiek: enerzijds dat het R.-K. godsdienstonderwijs niet langer een maatschappelijk adequate wijze is om leerlingen voor te bereiden op de post-christelijke en post-seculiere samenleving; anderzijds dat ze te weinig christelijk zijn. Tot slot gaat de auteur in op de vraag naar de implementatie, waarbij hij wijst op het integrale en dynamische karakter van de basisdoelstellingen van de leerplannen, maar ook op de te vervullen randvoorwaarden om het R.-K. godsdienstonderwijs te faciliteren.